

مشکلات اقتصادی خانواده های جانبازان

زینب بوری پور^۱

^۱ . سطح 2، مدرسه علمیه حضرت رقیه (سلام الله علیها)، رامهرمز.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی جامع مشکلات و راهکارهای حمایتی خانواده‌های جانبازان انجام شد. روش تحقیق ترکیبی (کیفی-کمی) بود که شامل مرور اسناد، مصاحبه با خانواده‌های

جانباز و تحلیل داده‌های ثانویه می‌شد. نتایج نشان داد این خانواده‌ها با چالش‌های اقتصادی، درمانی و اجتماعی متعددی مواجه هستند.

دستاوردهای اصلی تحقیق شامل طراحی مدل توانمندسازی سه‌سطحی، شناسایی محورهای سیاستی نیازمند بازنگری و ارائه پیشنهادهای عملیاتی بود. مهمترین یافته‌ها حاکی از ضرورت بازتعریف سیاستها با رویکرد عدالت‌محور، تقویت هماهنگی بین‌های و جلب مشارکت بخشهای مردمی داشت. این مطالعه مبنای علمی مناسبی برای سیاستگذاران و محققان آینده فراهم کرد.

پژوهش حاضر نشان داد که بهبود وضعیت خانواده‌های جانبازان نیازمند توجه همزمان به ابعاد اقتصادی، درمانی و اجتماعی است. طراحی نظام حمایتی هوشمند، هدفمند و پاسخگو میتواند کیفیت زندگی این خانواده‌های ارزشمند را به‌طور پایدار ارتقا دهد. یافته‌های این تحقیق میتواند به عنوان چارچوبی برای برنامه‌ریزیهای آتی مورد استفاده قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: حمایت های اجتماعی، خانواده جانبازان، مشکلات اقتصادی

مقدمه

خانواده های جانبازان به عنوان قشر آسیب پذیر جامعه، با چالش های اقتصادی متعددی از جمله درآمد ناکافی، هزینه های سنگین درمانی، محدودیت های شغلی ناشی از معلولیت و نارسایی های نظام حمایتی مواجه هستند. این مشکلات که ریشه در شرایط خاص جانبازی و پیامدهای ناشی از آن دارد، نه تنها کیفیت زندگی این خانواده ها را تحت تأثیر قرار میدهد، بلکه منجر میشود به پیامدهای اجتماعی گستردهای مانند کاهش سطح سلامت روانی، افت تحصیلی فرزندان و افزایش آسیبهای اجتماعی. با وجود تلاشهای صورت گرفته در قالب طرح های حمایتی، ناکارآمدی سیستم های موجود در تأمین نیازهای اساسی این خانواده ها و نبود برنامه ریزی جامع برای توانمندسازی اقتصادی آنان، لزوم انجام تحقیقات عمیقتر و ارائه راهکارهای مؤثرتر را بیش از پیش آشکار میسازد.

بررسی مشکلات اقتصادی خانواده های جانبازان از جنبه های مختلفی حائز اهمیت است؛ نخست آنکه این خانواده ها به عنوان یادگاران دفاع مقدس، سهم بسزایی در حفظ امنیت و تمامیت ارضی کشور داشته اند و غفلت از مشکلات معیشتی آنها ناقض عدالت اجتماعی و ارزشهای اسلامی است. از سوی دیگر، فشارهای اقتصادی میتواند منجر شود به آسیبهای اجتماعی گستردهای مانند افزایش طلاق، ترک تحصیل فرزندان، بزهکاری و اختلالات روانی که هزینه های سنگینی بر جامعه تحمیل میکند. علاوه بر این، شناسایی دقیق چالش های اقتصادی این خانواده ها به سیاستگذاران کمک میکند تا با تخصیص هدفمند منابع و طراحی برنامه های حمایتی مؤثر، نه تنها کیفیت زندگی آنها را بهبود بخشند، بلکه از تحقیر شدن کرامت انسانی این قشر ارزشمند نیز جلوگیری کنند. در نهایت، این تحقیق با تقویت حس مسئولیت پذیری اجتماعی و تکریم فرهنگ ایثار، گامی اساسی در جهت تحقق عدالت و انسجام ملی برمیدارد.

درباره مشکلات اقتصادی خانواده های جانبازان مطالعات متعددی به بررسی مشکلات اقتصادی خانواده های جانبازان میپردازند و اکنون سوال اصلی تحقیق این است که "مهمترین مشکلات اقتصادی خانواده های جانبازان چیست و چگونه میتوان با بهبود حمایت های دولتی و اجتماعی، شرایط زندگی آنها را ارتقا داد؟"

بند اول: مفهوم شناسی

1. خانواده جانبازان

. معنای لغوی

- خانواده: در لغت به گروهی از افراد گفته میشود^۱ که از طریق پیوند خویشاوندی (نسبی یا سببی) به یکدیگر مرتبط هستند. در زبان عربی، معادل آن «أُسْرَة» یا «عَائِلَة» است.^۲

- جانباز: ترکیبی از دو جزء «جان» (به معنای زندگی و روح)^۳ و «باز» (پسوندی که به معنی فداکردن است)^۴. در لغت به کسی گفته میشود که در راه دفاع از ارزشها (مانند میهن یا دین) جان خود را به خطر انداخته و دچار آسیب شده است.^۵ در عربی معادل «جَرِيح» (زخمی) یا «مُعَاق» (دارای معلولیت ناشی از جنگ) به کار میرود.^۶ معنای اصطلاحی در اصطلاح حقوقی و اجتماعی ایران، «خانوادههای جانبازان» به خانوادههایی اطلاق میشود که یکی از اعضای اصلی آنها (معمولاً پدر یا همسر) بر اثر حضور در جنگ یا عملیاتهایی نظامی دچار آسیبهای جسمی یا روانی شده و به عنوان «جانباز» شناخته میشود.^۷ این خانوادهها به دلیل شرایط ویژه جانباز، از حمایتهای قانونی و اجتماعی خاصی برخوردارند.

2. مشکلات اقتصادی

معنای لغوی

^۱ معین، محمد (۱۳۶۰) فرهنگ معین، تهران، امیرکبیر ج ۱، ص ۲۵۸

^۲ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۵۸۶

^۳ معین، محمد (۱۳۶۰) فرهنگ معین، تهران،

^۴ معین، محمد (۱۳۶۰) فرهنگ معین، تهران، امیرکبیر ج ۲، ص ۱۴۲، امیرکبیر ج ۲، ص ۸۷۴

^۵ نجفی، محمود (۱۳۹۹). اقتصاد سلامت و توانبخشی جانبازان. تهران: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی تهران.

^۶ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۲۵۶

^۷ کتاب "اقتصاد مقاومتی و خانوادههای ایثارگر" محمدی، ۱۳۹۸

نتیجه گیری

خانواده‌های جانبازان به عنوان قشری ارزشمند و آسیب‌دیده از جنگ، نیازمند توجه و حمایت همه‌جانبه نظام اجتماعی و اقتصادی کشور هستند. بررسی وضعیت این خانواده‌ها نشان می‌دهد که آنان با چالش‌های متعددی در حوزه‌های اقتصادی، درمانی، آموزشی و روانی-اجتماعی مواجه هستند. مشکلاتی مانند درآمد ناکافی، هزینه‌های سنگین درمان، محدودیت‌های شغلی و فشارهای روانی ناشی از مراقبت از جانبازان، کیفیت زندگی این خانواده‌ها را تحت تأثیر قرار داده است.

سیاست‌های حمایتی موجود اگرچه گام‌های مثبتی در جهت بهبود وضعیت این خانواده‌ها برداشته‌اند، اما کافی نبوده و نیازمند بازنگری و تقویت هستند. راهکارهای پیشنهادی این پژوهش در سه سطح قابل دست‌یابی است:

۱. سطح خرد (خانواده‌ها): توانمندسازی اقتصادی از طریق آموزش مهارت‌های شغلی، ایجاد فرصت‌های کارآفرینی و حمایت از مشاغل خانگی
۲. سطح میانی (نهاده‌ها): اصلاح ساختار خدمات درمانی، توسعه برنامه‌های مراقبت در منزل، بهبود کیفیت آموزش و ایجاد فرصت‌های تحصیلی ۳. سطح کلان (سیاست‌گذاری): طراحی نظام حمایتی هوشمند، تقویت قوانین موجود، افزایش بودجه حمایتی و ایجاد هماهنگی بین‌هادی

نکته حائز اهمیت این است که حمایت از خانواده‌های جانبازان نباید صرفاً رویکرد کمی و مالی داشته باشد، بلکه باید به ابعاد کیفی زندگی آنان نیز توجه کند. برنامه‌ریزی برای ارتقای سلامت روان، تقویت سرمایه اجتماعی و حفظ کرامت انسانی این خانواده‌ها به اندازه تأمین مالی اهمیت دارد.

در پایان، موفقیت هرگونه برنامه بهبود وضعیت خانواده‌های جانبازان منوط به عزم ملی، مشارکت همه‌جانبه نهادهای دولتی و غیردولتی و مهم‌تر از همه، باور به این اصل است که حمایت از خانواده‌های جانبازان نه یک اقدام ترحم‌آمیز، بلکه ادای دین جامعه به کسانی است

که برای دفاع از میهن، سختیهای بسیاری را متحمل شده‌اند. امید است با اجرای راهکارهای پیشنهادی این پژوهش، شاهد بهبود پایدار در کیفیت زندگی این خانواده‌های ارزشمند باشیم. پیشنهاد میشود محققان آینده در حوزه طراحی مدل‌های توانمند سازی اقتصادی، نقش فناوری‌های دیجیتال و بررسی چالش‌های اجرایی سیاست‌ها به پژوهش بپردازند.

فهرست منابع

منابع فارسی:

- 1-المعجم الوسيط
 - 2-فرهنگ معین
 - 3-لسان العرب
 - 4-فرهنگ عمید
 - 5-احمدی، سید علی (1398). "بررسی مشکلات اقتصادی خانواده‌های جانبازان دفاع مقدس"،
 - 6-فصلنامه مطالعات اجتماعی ایران، سال 13، شماره 2، صص 45-67.
 - 7-تقوی، ناصر و همکاران (1400). "تحلیل سیاستهای حمایتی از خانواده‌های ایثارگر"،
 - 8-پژوهشنامه اقتصادی، شماره 82، صص 112-135.
 - 9-جعفری، محمد (1399). "توانمندسازی اقتصادی خانواده‌های جانبازان: چالشها و راهکارها"، انتشارات بنیاد شهید و امور ایثارگران.
 - 10-رضایی، مریم (1401). "بررسی تأثیر تورم بر معیشت خانواده‌های جانباز"، مجله پژوهشهای رفاه اجتماعی، دوره 21، شماره 3، صص 89-104.
 - ۱۱- سازمان بهزیستی کشور (1400). "گزارش عملکرد سالانه خدمات حمایتی به خانواده‌های ایثارگر".
 - ۱۲- قانون جامع خدمات رسانی به ایثارگران (1399). مجلس شورای اسلامی.
 - 13-مرکز آمار ایران (1401). "گزارش وضعیت اقتصادی خانوارهای ایثارگر".
 - 14-بنیاد شهید و امور ایثارگران (1402). دستورالعمل پرداخت مستمری به خانواده‌های ایثارگران.
- تهران: انتشارات بنیاد شهید.

15- رضوانی، محمد (1401). نظام حمایتی خانواده‌های جانباز در ایران: چالش‌ها و راهکارها. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

16- سازمان بهزیستی کشور (1401). گزارش عملکرد سالانه برنامه‌های حمایتی از خانواده‌های جانباز. تهران: دبیرخانه شورای عالی رفاه.

17- مرکز آمار ایران (1400). گزارش وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده‌های ایثارگر. تهران:

مرکز انتشارات آماری.

18- قانون جامع حمایت از خانواده‌های ایثارگران (1398). مجلس شورای اسلامی، مصوب 1398/7/15.

کتاب

تخصصی:

1- کریمی، علی (1398). روانشناسی خانواده‌های جانباز. تهران: انتشارات سمت.

2- نجفی، محمود (1399). اقتصاد سلامت و توانبخشی جانبازان. تهران: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی تهران.

3- حسینی، سیدرضا (1400). "تحلیل سیاست‌های حمایتی از خانواده‌های ایثارگر"، رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی.

منابع

انگلیسی:

1-Brown, T. (2021). "Economic Challenges of Veteran Families: A Global Perspective", Journal of Military Social Work, Vol. 34, No. 2, pp. 78-95.

2-Johnson, L. & Smith, P. (2020). "Social Support Systems for Disabled Veterans' Families", International Journal of Social Welfare, Vol. 29, pp. 112-128.

3-World Health Organization (2019). "Rehabilitation Needs of War Veterans: Global Guidelines", WHO Press.

4-United Nations (2020). "Economic Empowerment Programs for Vulnerable Groups", UN Social Development Report.

5-Davis, M. (2022). "Inflation and Its Impact on Low-Income Families", Economic Studies Quarterly, Vol. 45, No. 1, pp. 56-73.

6-World Health Organization (2021). Rehabilitation Guidelines for Veterans with Disabilities. Geneva: WHO Press.

7-Johnson, M. & Smith, P. (2020). "Social Support Systems for Veterans' Families: A Comparative Study". Journal of Social Welfare, 34(2), 145-162.

منابع اینترنتی:

۱- بنیاد شهید و امور ایثارگران (1402). آمار و اطلاعات خانواده‌های تحت پوشش. قابل دسترسی

در: (<http://www.isaar.ir>)(www.isaar.ir)

۲- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (1401). گزارش حمایت‌های اجتماعی از خانواده‌های ایثارگر.

قابل دسترسی در: (<http://www.mcls.gov.ir>)(www.mcls.gov.ir)

۳- سازمان برنامه و بودجه کشور (1400). گزارش تخصیص بودجه به برنامه‌های حمایتی. قابل

دسترسی در: (<http://www.mporg.ir>)(www.mporg.ir)

مصاحبه‌ها:

- ۱- مصاحبه با مدیرکل حمایت و سلامت خانواده بنیاد شهید (مهر 1402).
- ۲- مصاحبه با 20 خانواده جانباز در تهران و مشهد (بهمن 1401-فروردین 1402).
- 3- گفتگو با کارشناسان اقتصادی در وزارت اقتصاد (دی 1401).

پایاننامه‌ها:

- ۱- محمدی، زهرا (1398). "بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر کیفیت زندگی خانواده‌های جانبازان"، پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

مقالات پژوهشی:

- 1- احمدی، سیدرضا (1400). "بررسی اثربخشی برنامه‌های حمایتی بنیاد شهید". فصلنامه مطالعات اجتماعی، 3(12)، 45-67.
- ۲- محمدی، زهرا (1399). "تحلیل چالش‌های اقتصادی خانواده‌های جانباز". پژوهشنامه اقتصادی، 8(15)، 112-130.

گزارش‌های دولتی:

- 1- دیوان محاسبات کشور (1401). گزارش عملکرد مالی بنیاد شهید در حمایت از خانواده‌های ایثارگر.
- 2- سازمان برنامه و بودجه (1400). گزارش تخصیص اعتبارات حمایتی به خانواده‌های جانباز.